

Comentariul operei Sarmanul Dionis scrisa de Mihai Eminescu - a cincea parte

Vazut de sus, pamantul ii apare calugarului Dan ca un bob de margaritar, clocotind intr-un imens ocean de ura si de patimi, prilej pentru Eminescu, de a desfasura sumbre si pesimiste reflectii filozofice schopenhaueriene asupra vietii.

In cadrul selenar, eroii isi desfasoara existenta edenica. Aceasta este una dintre cele mai frumoase viziuni paradisiace din opera lui Eminescu si din literatura universala Eroii plutesc, imbratisati si insoriti de un cor de ingeri, dar se opresc in fata unor porti uriase de marmura, pe care straluceste un triumphi, inscris intr-un cerc de foc, deasupra caruia scrie, in litere arabe: "Doma lui Dumnezeu".

Calugarul Dan capata puteri magice nebanuite si se crede insusi Dumnezeu: Apar, acum, conotatii ale mitului luciferic, Lucifer fiind ingerul razvratit impotriva lui Dumnezeu si pedepsit pentru pacatul trufiei. Dar, nu apuca sa rosteasca, decat pe jumătate, cuvântul "Dumnezeu" si se prabuseste, intr-o clipa, din cer pe pamant. De fapt, Dionis se trezeste din vis si este gasit, intr-o stare de semiconstienta, pe podele.

Enigma se dezleaga Calugarul Dan este Dionis, maestrul Ruben este arhivarul Riven, de la care imprumuta carti vechi, Maria, fata spatarului Mesteacan nu este decat vecina care canta la pian, iar umbra este portretul de pe perete al tatalui sau, cu care Dionis semana foarte mult. Naratorul ne intretine, insa, si in final, confuzia, punandu-si hamletiene intrebari: "Cine este omul adevarat al acestor intamplari: Dan, ori Dionis?"; "Fost-a vis, sau nu, asta-i intrebarea s.n." Cat despre regizorul spectacolului, ce sfarseste intr-o banala idila casnica acesta nu poate fi, in spirit schopenhauerian, decat "vointa oarba de a trai".

Nuvela se incheie cu parafrizarea si comentarea unui fragment dintr-o scrisoare a lui Theophile Gautier, redactata in urma unui voiaj in Orient, pe tema metempsihozei si a posibilitatii alegerii timpului si spatiului, expusa in preambulul filozofic.

Adevarata noastra patrie poate sa fie alta, decat cea in care ne-am nascut. Cei care simt astfel, traiesc instrainati in tara si in orasul lor si sunt marcati de o "nostalgie inversa".

Marele scriitor francez marturiseste ca i se pare ca a mai trait, candva, in Orient, de aceea nu se mira ca in timpul carnavalelor, se deghizeaza intr-un caftan, reluandu-si adevaratele vesminte, si ca a fost, intotdeauna, surprins ca nu stie limba araba dar ca probabil, a uitat-o. Acest fragment face parte, asa cum au stabilit eminescologii, dintr-o scrisoare a lui Theophile Gautier, adresata prietenului sau, Gerard de Nerval.